

VIII – International Scientific Conference

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS
TOWARDS THE EU!”

8th International Conference of UCB

**“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM,
SECURITY AND PROGRESS TOWARDS THE EU!”**

Organized by
University College of Business

and partners

ISAB - Albania

Ljubljana School of Business- VSPV (Sloveni)

Zagreb School of Business, (Kroaci)

University of Technology and
Utena University of Applied

Economics (Poloni)
Sciences (Lituan)

INSTITUTI PËR
STUDIME & APLIKIME
NË BIZNES

03 June 2022
Tirana, Albania

VIII – International Scientific Conference

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS TOWARDS THE EU!”

SCIENTIFIC CONFERENCE BOARD

1. Prof. Assoc. Dr. Ylber BEZO, Vice Rector, University College of Business, Tirana, **Chairman.**
2. Prof. Dr. Leandro HAXHI, Rector, University College of Business, Tirana, Member.
3. Prof. As. Dr. Simon GEGA, Dean, Faculty of Law, University College of Business, Tirana, Member.
4. Prof. Dr. Bardhyl ÇIPI, University of Tirana, Tirana, Member.
5. Prof.As.Dr. Asllan HAJDËRI, Director, College of Higher Professional Studies, UCB, Member.
6. Prof. As. Dr. Andrea RAGUSA, University of Siena, Italy, Member.
7. Prof.Dr. Alfred MULLAI, Faculty of Natural Sciences, University of Tirana, Tirana, Member.
8. Prof.Dr. Ingrid SHULI, Faculty of Economics, University of Tirana, Tirana, Member.
9. Prof.As.Dr. Fran BRAHIMI, Ministry of Finance, Tirana, Member.
10. Prof.As.Dr. Kujtim DULE, Faculty of Natural Sciences, University of Tirana, Tirana, Member.
11. Prof.Dr. Flutura KALEMI, Agriculture University of Tirana, Tirana, Member.
12. Prof.As.Dr. Leonard DANGLLI, Faculty of Foreign Languages, University of Tirana, Tirana, Member.
13. Prof.As.Dr. Kujtim KAPLLANI, University College of Business, Tirana, Member.
14. Prof. Viktoria Ushmarova - Dr.Sc, Head of the Professional Education Department, H.S.Skovorda Kharkiv National Pedagogical University, Member.
15. Prof. Nataliia Ponomariova - Dr.Sc, Head of the Faculty of Mathematics and Informatics, H.S.Skovorda Kharkiv National Pedagogical University, Member.
16. Prof.Yilona Kostikova- Dr.Sc., Head of the English language theory and practice Department, H.S.Skovorda Kharkiv National Pedagogical University, Member.
17. Prof. Dr. Massimo BIANCHI, University of Bologna, Italy, Member.
18. Prof.Dr. Myslym OSMANI, Agricultural University of Tirana, Tirana, Member.
19. Prof.Dr. Vjollca BAKIU, Faculty of Economics, University of Tirana, Tirana, Member.
20. Prof.As.Dr. Ina PAGRIA, Agricultural University of Tirana, Tirana, Member.
21. Prof Assoc Artur Jaupaj, Dean, Faculty of Economics, CIT, Tirana, Member.
22. Prof.Univ.Dr. Dan Claudiu DANISOR, Rector, Craiova University, Romania, Member.
23. Prof.Univ.Dr. Andra Seceleanu Vice Rector, Andrei Saguna University, Member.
24. Prof.Univ.Dr. Aurel Papari, P.h.D, M.D, President of Andrei Saguna University, Member.
25. Prof. Dr. Remzi KECO, Agricultural University of Tirana, Tirana, Member.
26. Dr. Ardi BEZO, Executive Director of UCB, Tirana, Member.
27. Conf.Univ.Dr. Lucian SAULEANU, Professor, Craiova University, Romania, Member.
28. Dr. Lorena BEZO (BALILI), Faculty of Economics, University of Tirana, Tirana, Member.
29. Dr. Matilda Gjoni (Meta), Vice Dean, Faculty of Law and Political Sciences, UCB, Tirana, Member.
30. Dr. Enis FITA, Faculty of Economics, University College of Business, Member.
31. Dr.oec., Professor Stanislav Buka, Baltic International Academy, Member.
32. Dr.psych., Professor Irina Plotka, Baltic International Academy, Member.
33. Dr. iur., Associate professor Tatyana Yurkevich, Baltic International Academy, Member.
34. PhD Viktoria Soliar - Head of the Financial Theory, Economics and Audit Department, H.S.Skovorda Kharkiv National Pedagogical University, Member.
35. PhD. Efrat KEDEN-TAHAR, Haifa University, Israel, Member.
36. Dr. Jaup ZENUNI, College of Higher Professional Studies, UCB, Member.
37. Doc. Dr. Ismail ALIU, Ministry of Education and Science of North Macedonia, Member.
38. PhD Milena Fornazarič - Ljubljana School of Business, Member.

VIII – International Scientific Conference

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS TOWARDS THE EU!”

39. PhD Lidija Weis - Ljubljana School of Business, Member.
40. PhD Ivan Toroš - Ljubljana School of Business, Member.
41. PhD Oriola Musa, Lecturer, CIT, Member.
42. Prof. Dr. Virginia Zhelyazkova- Vice Rector for Quality Education and Management-VUZF, Member.
43. Assoc. Prof. Dr. Krassimit Todrov - Dean of Academic Program, -VUZF, Member.
44. Assoc. Prof. Dr. Radostin Vazov - Vice Rector for European Projects and Continuing Education - VUZF, Member.

ORGANIZATIONAL COMMITTEE

1. Dr. Matilda META, **Chairman**
2. Dr. Ariet MALAJ, Member.
3. Ing. Azmer DULEVIÇ, Member.
4. Dr. Marsid GUPI, Member.
5. Dr. Rezart DIBRA, Member.
6. Dr. Elsa HAXHA, Member.
7. Msc. Armila XHEBRAJ, Member.
8. Msc. Bledi BEZO, Member.
9. Msc. Mariglend PEPMARKU, Member.

Redactor

Dr. Matilda META/ Msc. Armila XHEBRAJ

ISBN: 9789928380173

Publishing house: “ERIK” Publications

© 2022

**KOLEGJI UNIVERSITAR I BIZNESIT
UNIVERSITY COLLEGE OF BUSINESS**

ALL RIGHT RESERVED

ADDRESS: RR. VANGJEL NOTI, NR.25, LAPRAKË, TIRANË, SHQIPËRI

www.kub.edu.al

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS
TOWARDS THE EU!”

TABLE OF CONTENT

1. Prof. Assoc. Dr. Jurate URBONIENE, Msc. Ruta Puidokaite-SAVICKIENE, Msc. Giedre SAKALYTE - "E-STUDIES IN UTENA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES: STUDENTS' NEEDS AND POSSIBILITIES".....	7
2. Dr. Katarina Aškerc ZADRAVEC, – INTERNATIONALISATION OF THE CURRICULUM AND INTERNATIONALIZATION AT HOME.....	22
3. Dr. Laimonas KAIRIUKSTIS, Msc. Mariglend PEPMARKU - IMPROVING ROBOTICS LEARNING BY COMBINING ONLINE AND OFFLINE PROGRAMMING.....	26
4. Dr. Romina Radonshiqi - SFIDAT E KËSHILLIMIT TË KARRIERËS PËR MATURANTËT NË SHQIPËRI.....	35
5. Dr. Irsida Dinoshi, Prof. Assoc. Dr. Ylber Bezo- THE VALUES AND IMPORTANCE OF THE RISK MANAGER'S PROFILE IN THE FIELD OF FISHING AND AQUACULTURE. AN IMPORTANT OUTCOME OF RISKMAN PROJECT.....	40
6. Prof. Dr. Leandro Haxhi, Msc. Gladiola Kuka - ANTIQUITY, THE ECONOMY AND THE PROFESSION OF THE ECONOMIST.....	46
7. Msc. Armila Xhebraj, PhD. Irsida Dinoshi, Msc. Kaltra Selami- INTERNATIONALIZATION OF CURRICULA WITHIN THE ERASMUS + PROGRAM.....	56
8. PhD Jona Mulliri, PhD Blerta Leka, Dr. Brunilda Baraku - E-LEARNING VS. TRADITIONAL LEARNING NË ARSIMIN E LARTË NË SHQIPËRI.....	62
9. Prof. Dr. Bardhyl Çipi – SEKRETI MJEKËSOR PAS VDEKJES NË PËRGJITHËSI DHE AI PËR PERSONAT PUBLIKË.....	69
10. Dr. Majlinda Liçi Koci – STRATEGJIA E NDËRKOMBËTARIZIMIT TË ARSIMIT TË LARTË NË SHQIPËRI.....	77
11. Dr. Blerta Leka (Moçka), Dr. Jona Mulliri – ANALIZIMI, STUDIMI DHE GJENERIMI I KODEVE QR.....	85
12. PhD.(c)Fitim Gashi - LEGJISLACIONI DHE RREGULLATIVA BANKARE NE KOSOVE, ROLI I SAJ NE MBROJTJEN E KONSUMATORIT NE SEKTORIN BANKAR.....	94
13. PhD. Sylë Ukshini - THE LONG PATH: ISRAEL’S DIPLOMATIC RECOGNITION OF KOSOVO.....	110
14. Msc. Resa Shukulli, Roland Deda- THE IMPACT OF DIGITALIZATION IN VOCATIONAL EDUCATION.....	131

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS
TOWARDS THE EU!”

15. Prof. As. Dr. Simon Gega, Msc. Mariglend Pepmarku. - INTEGRIMI I PROGRAMEVE TE STUDIMIT SIPAS FUSHAVE, LIDH BREZAT DHE NDËRKOMBËTARIZON PROFESIONISTIN.....	139
16. PhD. Emiljan Mustaqe - ALBANIA E-GOV ENCOUNTERS VIS A VIS SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	147
17. PhD. Marsid Gupi -KONSTITUCIONALIZMI, SI FRYMË E RE E ZHVILLIMEVE LIGJORE NË BOTË.....	157
18. Prof. AS. Dr. Asllan Hajderi, - QUALITY OF SCIENTIFIC CONFERENCES HELPING TO INTEGRATE HIGHER EDUCATION INTO THE EU.....	161
19. Dr. Eralda Allamani - REFORMAT NË SISTEMIN E ARSIMIT TË LARTË, SI KUSHT I INTEGRIMIT DREJT BE-SË.....	169
20. Msc. Besmir Kanushi, M.Sc. Mariglend Pepmarku, Msc. Jonada Pelivani, Msc. Anisa Melishte STANDARTIZIMI I KURRIKULAVE UNIVERSITARE NË FUSHËN E TEKNOLOGJISË SË INFORMACIONIT DHE KOMUNIKIMIT.....	176
21. Msc. Gentiana Boshku - MODELET MË TË SUKSESSHME ARSIMORE NË EUROPEË DHE KRAHASIMI ME MODELIN ARSIMOR SHQIPTAR.....	198
22. Dr. Erlis Hoxha - ORIENTIMI GJEOSTRATEGJIK I SHQIPËRISË NËN TRYSNINË E FUQIVE JOPERËNDIMORE.....	206
23. PhD. Ardi Bezo, Msc. Armila Xhebraj - BOTH ERASMUS+ PROGRAMME AND VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING (VET) IN FOCUS TO INTEGRATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN EU.....	215
24. Dr.(c) Inesa Toska - EFFECTIVE ESP TEACHING STRATEGIES: A NEW APPROACH TOWARDS BOOSTING LEARNING IN ESP STUDENTS.....	220
25. PhD. Matilda Meta, Eng. Azmer Duleviç, Enny Zikou - INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN ALBANIA AND ITS POSITIVE EFFETCS.....	229
26. PhD. Gazmir Gjoni- REFORMIMI NË ARSIMIN SHQIPTAR, DOMOSDOSHMERËRI PËR RRITJEN E CILËSISË DHE AFRIMIN ME STANDARTET EUROPIANE.....	234
27. Msc. Adela Culani - SOME POST-COVID EFFECT THAT CAUSES IN THE INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM IN ALBANIA.....	239
28. PhD. Elsa Haxha- NJOHJA E REZISTENCËS SHQIPTARE NGA ALEATËT E MËDHENJ (1942) DHE FILLIMI I MARRËDHËNIEVE ME TA.....	246
29. Prof. Dr. Vjollca Bakiu- NEVOJA PËR STANDARDE SI KËRKESË E KOHËS PËR NJE TURIZËM CILËSOR NË VEND.....	253
30. Msc. Morena Karaj - TOLERANCA FETARE NË SHQIPËRI.....	361
31. Dr. Marjeta Shaholli - AFP-TË SI MJET I PAVARUR DREJT KARRIERËS.....	313

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS
TOWARDS THE EU!”

32. Msc Altea Sulaj - THE DIFFERENCES OF THE HIGHER EDUCATION IN ALBANIA TO EUROPEAN UNION.....	319
33. Dr. Ornedë Gega - NDIKIMI I KANCERIT TË GJIRIT TEK TË SËMURËT E MBIJETUAR DHE FAMILJARËT E TYRE.....	324
34. PhD. Artan Manushaqe, PhD. Jaup Zenuni, Endri Saliasi - ARRITJET DHE PROBLEMATIKAT NË LIDHJE ME KURRIKULAT BASHKOHORE NË ARSIMIN E LARTË PROFESIONAL DY VJEÇAR.....	338
35. Msc.Lorela Reçi, MSc.Armando Tanasica - EFEKTI I ARSIMIT PROFESIONAL NË TREGUN E PUNËS.....	351
36. Ph.D. Av. Enida Bozheku - IMPAKTI I REFORMËS NË DREJTËSI MBI KURRIKUALT STUDIMORE TË PROFESIONISTËVE TË RINJ NË FUSHËN E DREJTËSISË.....	358
37. PhD. Irna Dobi- THE FUTURE OF EDUCATION AND THE LACK OF CURRICULA IN REAL ESTATE IN ALBANIA.....	366
38. Dr. Marjeta Gjellaj- SFIDAT E CILËSISË NË ARSIMIN E LARTË.....	366
39. Msc. Anila Tabaku – NDIKIMI I ARSIMIT NË DEMOKRATIZIMIN E SHOQËRISË NË BALLKANIN PERËNDIMOR.....	324
40. Dr. Ariet Malaj- PSIKO – EKONOMIA NJË HORIZONT I RI PËR SHKENCËN EKONOMIKE.....	330
41. Dr. Mimoza Zeneli - ZHVILLIMI I QËNDRUESHËM EKONOMIK NJË SFIDE E SË TASHMES.....	336

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND
PROGRESS TOWARDS THE EU!”

“IMPAKTI I REFORMËS NË DREJTËSI MBI KURRIKUALT STUDIMORE TË
PROFESIONISTËVE TË RINJ NË FUSHËN E DREJTËSISË”

Ph.D. Av. Enida Bozheku

Lektore e Jashtme:

Kolegji Universitar i Biznesit, E drejte Penale

Doktore Shkencash (Ph.D.) në të Drejtë dhe Proçedurë Penale – Universiteti “Sapienza” – Fakulteti
Juridik, Romë (Itali)

Avokate: Urdhri i Avokatëve, Romë (Itali) - Urdhëri i Avokatëve, Tiranë (Shqipëri)

1. Hyrje.

Reforma në Drejtësi, si një proçes katarsisi në drejtësinë shqiptare të këtyre 30 viteve tranzicion të institucionalizuar, ka bërë që të rritet vëmëndja e operatorëve të drejtësisë edhe ndaj impaktit që kjo reformë ka prodhuar në sistemin arsimor kurrikular në lidhje me Fakultetet e Drejtësisë.

Ndryshimi I strukturës organike të pushtetit gjyqësor duke nisur nga struktura normative rendore kushtetuese e deri tek ligjet me impak social domethënës kanë bërë që I gjithë sistemi qarkor arsim – sistem drejtësie – cilësi europiane të ndërvaren në mënyrë simbiotike. Sot nevoja themelore në fushën e drejtësisë është në kuadër të formimit të brezave të rinj të juristëve, të cilët do të operojnë në tregun e punës me frymë dhe mëndësi normativo-interpretative të ndryshuar dhe të adaptuar me strukturën e *Acquis Communautaire*.

Mungesa e theksuar në sistemin e drejtësisë të magistratëve dhe prokurorëve, si pasojë e proçesit të vettingut, ka shtuar edhe më shumë vëmëndjen ndaj prurjeve të reja të juristëve, të cilët duhet të vinë nga një profil studimor kurrikular bashkëkohor dhe të përshtatur me nevojat dhe kërkesat e sistemit drejtësi me qëllim garantimin e një funksionimi të mirë të organikës shtetërore në përbërësin e tij themelor sistemin gjyqësor dhe koadiuvantët e tij.

Nevoja urgjente për trajnime dhe specializime specifike në fushën e drejtësisë bën që, ndërmjet Universitetit - Fakultetet e Drejtësisë si prodhues elitash në sistemin drejtësi (referuar figurave të juristëve specialist, avokatëve, noterëve, prokurorëve, gjyqtarëve, përmbartuesve) dhe organizmave profesionale mbikqyrëse të këtyre profesioneve elitare, të rritet niveli I bashkëpunimit dhe të orientohet dija në kuadër të standardizimit përshtatës me atë të Bashkimit Europian.

Fjale kyçe: Reform, Profesionalizëm, *Acquis Communautaire*, Kurrikula, Bashkëpunim

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND
PROGRESS TOWARDS THE EU!”

2. Metodologjia.

Hulumtimi kërkimor shkencor në këtë fushë multi-disiplinore bazohet mbi aplikimin e metodologjisë dialektalo-cilësore të përshtatur me të dhëna sasiore që lidhen me procesin e “Vetingut” dhe aftësinë e tregut shqiptarë për të përthithur talente në fushën e drejtësisë dhe përgatitjen e brezave të rinj të juristëve me qasjet më të mira europiane. Kësisoj lind nevoja për adaptimin e formateve kurrikulare - profesionale me strukturën e të menduarit juridik të përshtatshëm për konkurim në tregun europian.

3. Rënia e sistemit totalitar dhe efektet socio-arsimoro – juridike.

Me rënien e sistemit totalitar në Shqipëri, në vitin 90’ dhe vendosjen e sistemit demokratik, edhe struktura shoqërore-arsimore dhe mbi të gjitha ajo juridike bazë mbi të cilën bazohet jetesa e shtetit, u riorganizuan dhe rithemeluan sipas rendit të ri politik-institucional-juridik të vendosur në kuadër të shtetit të së drejtës dhe parimeve demokratike.

Kështu sistemi demokratik¹⁸² solli për shqiptarinë e viteve 90’, një frymë mendimi të re të përshtatur me ngjarjet e kohës dhe me rithemelimin normativ të strukturës shtetërore.

U rikonceptua e drejta e bazuar, tashmë, mbi principe të lidhura me të drejtën e pronës private, lirisë së shprehjes apo të drejta të tjera si ajo e arsimit pa dallime, ku në dyert e universiteteve mund të shkonte kushdo pa ndasi përkatësie politike.

Kjo frymë e re zhvillimi e ngritur mbi principe demokratike solli edhe një riorganizim të strukturës mendore të shoqërisë shqiptare të atyre viteve duke e çuar atë në një rrugtim demokratizimi të gjatë e të mundimshëm.

Pasojat epokale¹⁸³ të ndryshimit të sistemeve sollën edhe një përplasje nocionesh, formësimi dhe institucionalizimi si në kuadër të qarqeve akademike ashtu edhe në ato arsimore të ngushta, duke prodhuar, në shumicën e rasteve kaos mendimi dhe dyzim strukturash analitike formative, të cilat ndikuan drejtpërsëdrejti në brezat pasardhës.

Kështu, në një analizë dialektike të fenomenit demokratizues mund të themi që efekti I parë I prodhuar nga rënia e sistemit diktatorial ishte riformatimi I elitës akademike¹⁸⁴ dhe nevojës së saj për t’u përshtatur dhe azhornuar me risitë e tipizuara si në sistemin ekonomik ashtu edhe në atë juridik. Dy shtylla këto shtet-mbajtëse!

Tranzicioni shqiptar, vështirësitë e tij 30 vjeçare, shpejtësia e transformimit të strukturës shoqërore dhe degradimi si pasojë e lirisë pa kontroll e pa kuptim të lidhur me nocione filozofiko-morale kanë bërë që në këto 30 vite demokraci sistemi shqiptarë, I cili zanafillën e tij e ka në arsim, si themeli i formimit të elitave drejtuese të një shteti, ka pësuar metamorfoza të atilla që kanë ndikuar dhe ndikojnë në botëkuptimin e fenomeneve me karakter negativ pjesë e shoqërisë shqiptare.

Analiza evolutive e Shqipërisë pas rënies së regjimit totalitar¹⁸⁵ do të ishte jashtëzakonisht komplekse dhe e gjatë për synimin e këtij punimi por në linja të përgjithshme, pa dashur të kalohen 30 vite aktivitete jetësore, politike, juridike, sistematike demokratizimi, vëmendjen do ta ndalim në dy

¹⁸² Krasniqi A., “Sistemet politike në Shqipëri, 1912-2008”, II. ed, Ermal, Tirana

¹⁸³ Fischer B. J., “Shqipëria që prej vitit 1989: trashëgimia hoxhiste”, in “Shqipëria në dhjetë vitet e ardhshme – vështrim drejt së ardhmes”, AIIS, Tirana, 2012

¹⁸⁴ Dahl R. A., *Sulla democrazia*, Laterza, Roma-Bari, 2006

¹⁸⁵ Biberaj E., *Shqipëria në tranzicion, Rrugë e vështirë drejtë demokracisë 1990-2010*, AIIS, Tiranë, 2011

**“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND
PROGRESS TOWARDS THE EU!”**

momente kulmore të 7 viteve të fundit siç është ajo e Reformës në Arsimin e Lartë dhe Maksi Reformës në Sistemin e Drejtësisë, pushtetin e tretë, gjyqësorin.

3.1. Reforma në Arsimin e Lartë dhe Maksi Reforma në Drejtësi.

Le t'a ndalim analizën tonë në kuadër të Reformës në Drejtësi të vitit 2016, e cila erdhi si domosdoshmëri për të ndryshuar dhe rithemeluar konceptin e së drejtës në Shqipëri, që pas rënies së regjimit totalitar në vitin 1990, ajo duket të ketë humbur vet-vehten dhe idealet mbi të cil ngrihet.

Kështu, tranzicioni i tejzgjatur juridik shqiptarë, ka prodhuar një sistem në të cilin siguria juridike edhe pse parim bazë i egzistencës së një shteti demokratik, të mos jetë e garantuar në formë proporcionale me ato që janë parimet e përcaktuara në vet kushtetutën e Republikës së Shqipërisë¹⁸⁶.

Korrupsioni¹⁸⁷ i theksuar i gjyqësorit, emigracioni i të rinjve dhe kuadrove profesional, reformat e pakoordinuara sistemike siç është ajo në arsim e lidhur me reformën në gjyqësor prodhon hendikap formativ të rëndësishëm dhe me impakt afat-gjatë në strukturën shtetërore dhe shoqërore.

Për t'u ndalur më në detaj në lidhje me reformën në arsim dhe atë të gjyqësorit ndërveprimi i rëndësishëm funksional mes të dyjave, lexohet në karakteristikat specifike që Ligj n. 80/2015 “Për Arsimin e Lartë” i ka njohur kohëzgjatjes së kryerjes së studimeve në fushën e drejtësisë.

Kështu, në nenin 82, të Ligj n. 80/2015 “Për Arsimin e Lartë”, lexohet: “1. Programet e integruara të studimeve të ciklit të dytë në fushën e drejtësisë realizohen me 300 kredite, për një kohëzgjatje **prej jo më pak se 5 vite akademike**.

2. Personat që kanë kryer studimet e integruara në drejtësi, ose në një program të ciklit të dytë të studimeve, të barasvlershëm me to, mund të konkurrojnë për t'u përgatitur si gjyqtarë, prokurorë, avokatë, noterë, avokatë të shtetit, përmbarues privatë ose shtetërorë, si dhe juristë në administratën shtetërore, qendrore dhe vendore, pasi të kenë kryer provimin e shtetit në drejtësi.

3. Provimi i shtetit organizohet nga ministria përgjegjëse për arsimin dhe Ministria e Drejtësisë, sipas rregullave dhe procedurave, të parashikuara në legjislacionin në fuqi”.

Ligji për arsimin e lartë, nga përmabjtja normative kuptohet që i ka kushtuar një vëmendje specifike një prej strukturave arsimore më të rëndësishme, siç është ajo e formimit të brezave të rinj të juristëve. Po ashtu në analizë normative, ligjvënësi është kujdesur që studimet në drejtësi ti përcaktojë edhe në raport me degët e formimit specifik qe aksesit në sistemin e drejtësisë – faze e parë formuese ajo e Fakultetit të Drejtësisë, i jep të rinjve qe nesër do të jene pjesë e Shtetit. Sa kaq shkon edhe në raport me sa përcaktuar edhe në interpretim të kombinuar mes nenit 7 dhe nenit 57 të Kushtetutës së Shqipërisë, ku përkatësisht lexohet: **Neni 7 “Sistemi i qeverisjes në Republikën e Shqipërisë bazohet në ndarjen dhe balancimin ndërmjet pushteteve ligjvënës, ekzekutiv dhe gjyqësor”, neni 57 “Kushdo ka të drejtën për arsimim”**.

Lexuar në këndvështrim evolutiv metodik, mund të themi me arsyetim llogjik se me anë të së drejtës kushtetuese për arsimim, çdokush në Republikën e Shqipërisë, parë sistemin normativ referent ka

¹⁸⁶ Kushtetuta e R.SH., neni 3 “**Pavarësia e shtetit** dhe tërësia e territorit të tij, dinjiteti i njeriut, të drejtat dhe liritë e tij, **drejtësia shoqërore**, rendi kushtetues, pluralizmi, identiteti kombëtar dhe trashëgimia kombëtare, bashkëjetesa fetare, si dhe bashkëjetesa dhe mirëkuptimi i shqiptarëve me pakicat janë baza e këtij shteti, i cili **ka për detyrë t'i respektojë dhe t'i mbrojë**”.

¹⁸⁷ Jano D., *Rreth shkaqeve dhe faktorëve që lidhen me korrupsionin: Rasti i Shqipërisë*, in Riv. Polis 6, UET Press, Tirana, 2008

**“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND
PROGRESS TOWARDS THE EU!”**

të drejtë të arsimohet dhe të ndjekë studimet e larta 5 vjeçare për drejtësi, të cilat mundësojnë qasjen në karrierën përbërëse të sistemit të drejtësisë, specifikisht në karrierën e gjyqësorit, avokatisë, përmbarrimit, noterisë apo akses në administratën publike.

Ky përcaktim i artikuluar në bazë të ligjit për arsimin e lartë, sot, në kuadër të formimit të kurrikulave arsimore për juristët e ardhshëm duket të jetë themeli mbi të cilin bazohet pushteti gjyqësor në kuptim të ngushtë. Pra, vet ligji për arsimin e lartë e sheh Fakultetin e Drejtësisë si tempullin parësor ku formohen juristët e së ardhmes dhe se ata, në kuptimshmërinë bazike të formimit të tyre do të jenë kuadër të lartë në profile si gjyqtarë, avokatë, noterë, prokurorë, përmbarrues apo juristë në administratën shtetërore.

Të gjitha këto profesione lidhen me mirëfunksionimin e shtetit dhe për këtë arsye qasja e tyre në sistemin qeverisës pushtetas duhet të kalojë në filtra ligjor të posaçëm që rregullojnë aksesimin në profesionet e sipër-përmendura apo sipas ligjeve specifike për aksesin në administratën publike.

3.2. Reforma në Drejtësi – Ndryshimet rrënjësore.

Për ta çuar mëtej analizën tonë, le të ndalemi te Reforma në Drejtësi, e cila vjen vetëm një vit pas miratimit të reformës në arsim dhe strukturave arsimore të larta.

Kështu me ligj n. 76/2016 “Për disa ndryshime në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë”, u ndërhy në atë që mund t’a quajmë “**maksi-reforma gjyqësore post tranzicioni demokratik në R.Sh**”, ku u riorganizua tërësisht struktura e sistemit/pushtetit gjyqësor.

Kjo reformë vjen si pasojë e nevojës për të kryer një **katarsis** në sistemin tonë të drejtësisë, që ka treguar, në vite, se është i prekur në mënyrë rrënjësore nga fenomeni i korrupsionit, paaftësisë. Ndikimit politik dhe lidhjeve me krimin e organizuar. Ndryshimet kushtetuese dhe shoqërimi i tyre me paketën e 7 ligjeve themelore bënë që kjo maksi-reformë sistematike në gjyqësor të jetë e lidhur edhe me botën akademike – formative të juristave të rinj.

Kështu, reforma në Drejtësi, në 5 vjeçarën e parë të saj ka nxjerr në pah probleme të theksuara në lidhje me formimin e trupës së juristëve, gjyqtarë e prokurorë, si në aspektin profesional ashtu edhe atë moral dhe penal.

Krijimi i anekseve kushtetuese tranzitore, specifikisht të lidhura me procesin e ashtëquajtur “Vetting¹⁸⁸” është kthyer në një barometër vlerësimi mbi tërësinë e sistemit drejtësi dhe ka evidentuar pikat e dobta të sistemit si në profilin formues, ku kemi gjyqtarë e prokurorë të cilët janë konsideruar të paaftë në ushtrimin e profesionit ashtu edhe atë moral e penal, ku kemi prokurorë e gjyqtarë moralisht të pa pranueshëm për të ushtruar funksionet e tyre pasi me probleme përse i takon lidhjes me krimin e organizuar apo me elemente penal siç janë ato të fshehjes së pasurisë apo deklarimit të rremë, të konsideruara nga sistemi ynë penal, në nenin 257/a K.P., vepër penale.

Në këtë kuptim strukturat si K.P.K. (Kolegji i Pavarur i Kualifikimit) apo K.P.A. (Kolegji i Pavarur i Apelit), aktualisht me mandat 7 vjeçarë¹⁸⁹, kanë marrë në shqyrtim 60%¹⁹⁰ të trupës gjyqësore

¹⁸⁸ Ligj n. 84/2016 “PËR RIVLERËSIMIN KALIMTAR TË GJYQTARËVE DHE PROKURORËVE NË REPUBLIKËN E SHQIPËRISË”

¹⁸⁹ [https://www.reporter.al/2022/02/10/kuvendi-miraton-zgjatjen-e-afateve-te-organeve-te-vetingut/\(akses 13.06.2022\)](https://www.reporter.al/2022/02/10/kuvendi-miraton-zgjatjen-e-afateve-te-organeve-te-vetingut/(akses%2013.06.2022))

¹⁹⁰ <https://kpk.al/wp-content/uploads/2021/12/RAPORTI-4-VJECAR-SHKURT-2018-NENTOR-2021.pdf> (akses 14.06.2022)

**“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND
PROGRESS TOWARDS THE EU!”**

dhe prokuroriale, ku për periudhën nga 8 shkurt 2018 deri në 30 nëntor 2021 janë shkarkuar nga radhët e gjyqësorit 178 magjistrat e prokurorë, janë konfirmuar në detyrë 185 magjistratë e prokurorë, kanë dhënë dorëheqjen nga radhët e gjyqësorit, me qëllim mos nënshtrimin ndaj procesit të vettingut 70 magjistratë e prokurorë.

Shifrat e dhëna rezultojnë të jenë alarmante dhe të pohojnë nevojën e reformës në drejtësi me të gjithë problematikat që ajo ka krijuar.

Në lidhje me strukturën e reformës në drejtësi, përtej pjesës fizike, pra atë të largimit nga sistemi të gjyqatëve dhe prokurorëve të cilët nuk përmbushin kriteret e përcaktuara në ligj, profil tjetër analitik mbetet kuadri normativ reformues i ligjeve themelore pjesë të organikës së strukturës së funksionimit të sistemit të drejtësisë.

3.3. Institutet e reja kushtetuese në kuadër të reformës në drejtësi.

Krijimi i institutive të reja juridike në sistemin e drejtësisë, si Këshilli i Lartë Prokurorial (K.L.P), Këshilli i Lartë Gjyqësor (K.L.GJ.). Këshilli i Emërimeve në Drejtësi¹⁹¹, Isoektoriati i Lartë i Drejtësisë, ristrukturimi i përzgjedhjes së antarëve të Gjykatës Kushtetuese dhe Gjykatës së Lartë, rithemelimi i funksioneve të Gjykatës së Lartë në të ashtëquajturin procesi nomofilakisë, kanë çuar edhe në një riformatim – përshtatje të vet strukturës arsimore kurrikulare universitare, të lidhur me efektet e kësaj reforme.

Kështu, në kuadër të reformës në drejtësi¹⁹² ndryshime thelbësore kanë pësuar edhe ligjet organike siç janë Kodi i Proedurës Penale, me futjen e figurës filtër si Gjykatësi i Hetimeve Paraprake, Gjykatësi i Seancës Paraprake, gjykimi me marrëveshje apo riformulimi i gjykimit të shkrutuar, ripërcaktimi i rolit të gjykatës së lartë si gjykatë legjitimiteti dhe taksativitetit të motiveve për rekurs, prezenca e avokatit si figurë e domosdoshme në proces, të drejtat e të pandehurit dhe të viktimës apo ristrukturimi i procesit civil me futjen e deklaratës së mbrotjes, regjistri elektronik i ekspertëve, taksativiteti i motiveve për rekurs në dhomën civile të Gj.L., apo futja në sistem i së drejtës minorile, me anë të Kodit për Drejtësin Penale për të Mitur.

Këto janë *vetëm disa nga ndryshimet* thelbësore të cilat, në prizëm akademik studimor duhet t’i përshtaten kurrikulave të studentëve të rinj të fakulteteve të drejtësisë, duke krijuar kështu bazën përshtatëse me evolucionin normativ aktualisht në fuqi.

3.4. Kurrikulat e reja Universitare, Fakultetet e Drejtësisë dhe Acquis Communautaire.

Aktualisht Shqipëria është vënd me statusin kandidat për në Bashkimin Europian. Status ky i fituar që prej vitit 2014¹⁹³. Kjo do të thotë që të gjitha politikat e shtetit Shqiptar janë të orientuara drejt familjes europiane dhe adaptimit të legjislacionit të saj me frymën europiane, të drejtat dhe garancitë që sistemi europian garanton për shtetasit e saj. Në këtë rrugtim të Shqipërisë, pajisja që në bankat universitare të studentëve me njohuri të azhornuara si në kuadër të reformës në Drejtësi¹⁹⁴ ashtu edhe të gjithë ligjeve bazike të domosdoshme për antarsimin e Shqipërisë në B.E., duket të jetë i domosdoshëm.

¹⁹¹ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë - <https://www.parlament.al/Files/sKuvendi/kushtetuta.pdf>

¹⁹² Bozheku E., Bozheku E., “The Reform of the Albanian Legal System Between Challenges and Problems, With Particular Focus on the Criminal Justice Issues”, <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0169>

¹⁹³ <https://www.eupolicyhub.eu/rugjetimi-i-shqiperise-drejt-bashkimit-europian/> (akses 10.06.2022)

¹⁹⁴ Bozheku E., Bozheku E., Skënderaj K., “Theoretical-Conceptual, Legal and Social Problems of the

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS TOWARDS THE EU!”

Më në konkret mund të themi se në kurrikulat universitare - të fakultetit të drejtësisë, më shumë interes do të kishte përgatitja e studentëve me profile komparative njohurish, kryesisht mbi strukturën ligjore¹⁹⁵ bazë të vëndeve themeluese të bashkimit europian por edhe thellimi i analizave studimore me modulë të posaçmë që lidhen me ligjet organike të shteteve nga ku Shqipëria ka marrë pjesë të legjislacionit të saj, për t’u aplikuar në sistemin tonë juridik.

Me interes do të ishte pasurimi i kurrikulave universitare – në fushën e drejtësisë me module teknike bashkëkohore, nën frymën e *Acquis Communautaire*, si p.sh. e drejta e konsumatorit, e drejta energjitike, e drejta e privatësisë apo e drejta e migracionit në kuadër krahasimor me qëllim që brezat e rinj të juristëve të kenë një qasje mendore, studimore dhe analitike më të shpejtë, më të azhornuar dhe më të përafuar me sistemin juridik *erga omnes* të Bashkimit Europian.

Gjithashtu investimi në kuadro trupash pedagogjike me qasje bashkëkohore dhe formim dual si brënda ashtu edhe jashtë vëndit, në kuadër të një ngritje të sistemit arsimor, gur themeli për përgatitjen e juristave të rinj, shihet si një bashkëpunim afat-gjatë mes analizës së sistemit aktual juridik, frymës dialektale të stimuluar nga aftësitë krahasimore mes sistemeve juridike dhe implementimit të mëndësisë interpretuese përshtatëse të *Acquis Communautaire*¹⁹⁶.

Në një Shqipëri, ku vit pas viti, kemi rrjedhje të trurit, largim të të rinjëve dhe një varfërim intelektual të brezave, e vetmja mënyrë për të ringritur shtetin dhe sistemin e besueshmërisë në gjyqësor është që të ndërtohet që tani baza për strukturimin teknik, profesional, human dhe të përgjegjshëm të trupës së re të juristëve shqipëtar.

4. Përfundime.

Reforma në Drejtësi, pas reformës në Arsimin e Lartë janë shtyllat kryesore mbi të cilën Shqipëria në fazën e demokratizimit institucional duhet të ngrerë bazat për një vazhdimësi të suksesshme dhe për një të ardhme më të mirë investimi në brezat e rinj.

Ndryshimet thelbësore të ndodhura në sistemin gjyqësor, në veçanti, por edhe ato të ndodhura në reformën për arsimin e lartë, i hapin rrugë një forme të re të menduari, llogjikuari dhe vepruari karshi aspiratave të Shqipërisë për t’u antarësuar në familjen europiane.

Vetëm nëpërmjet ndërtimit të figurave të juristëve/”shtetarëve” apo profesionistëve të përgjegjshëm, konkurrent në tregun e punës, profesional dhe me ambicje për zhvillim mund të ndërtohet një Shqipëri më e mirë dhe e aftë për t’u prezantuar në tregun europian si e barabartë dhe dinjitoze.

5. Rekomandime.

Aktualisht, arsimi i lartë në Shqipëri në raport me numrin e studentëve që regjistrohen çdo vit në fakultetet e drejtësisë qofshin ato privat apo shtetëror¹⁹⁷, bën që Fakulteti I Drejtësisë të mbetet I

Albanian Criminal Code: Some Useful Observations in view of its Reform”, <https://doi.org/10.36941/ajis-2022-0053>

¹⁹⁵ Bozheku E., *Hybridization of socio-legal system in transition - Legal and Judicial Reform*, in Riv. Mendimi, Universitë “Luarasi” Press, Tirana, 2018

¹⁹⁶ <https://www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2019/02/MANUAL-PER-HARTIMIN-E-LEGJISLACIONIT.pdf>

¹⁹⁷ Në vitin akademik 2021-22, vazhdojnë studimet në të gjithë programet e arsimit të lartë 123.880 studentë, duke shënuar një rritje prej 0,1 % krahasuar me 2020-21. Studentët që marrin pjesë në arsimin e lartë publik, përbëjnë 76,3 % të numrit total të studentëve. Rreth 32.227 studentë në vitin akademik 2021-/2022 janë regjistruar për “Ligj,

“INTEGRATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM, SECURITY AND PROGRESS TOWARDS THE EU!”

preferuari mes cikleve studimore në shkencat humaniste, edhe pse tregu ka një numër të lartë Institutesh të Arsimit të Lartë private dhe shtetërore që ofrojnë këtë degë studimi.

Kjo ka bërë që konkurrenca të duhet të fokusohet në cilësinë e mësimdhënies, në investimin e dijes sa më bashkëkohore tek të rinjtë dhe me joshjen e tyre drejt profesioneve të drejtësisë nën frymën e një prespektive europiane, bazuar mbi kurrikula perëndimore, të azhornuara dhe me stafe padagogjike multi-kulturore të afta për të përcjell tek të rinjtë një frymë e mëndësi europiane të bazuar mbi kulturën e punës, leximit, azhornimit, metodikës dialektale krahasimore dhe profesionalizimit pa kompromis.

Në këtë mënyrë fenomene negative si ajo aktuale ku gjysma e trupës së rradhëve të magjistratëve dhe prokurorëve, të cilët janë shkarkuar nga detyra për shkak se kanë çenuar rëndë besimin në sistemin e drejtësisë, të mos përsëriten më kurrë.

Bibliografia:

- Biberaj E., *Shqipëria në tranzicion, Rruga e vështirë drejtë demokracisë 1990-2010*, AIIS, Tiranë, 2011
- Bozheku E., Bozheku E., “*The Reform of the Albanian Legal System Between Challenges and Problems, With Particular Focus on the Criminal Justice Issues*”, <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0169>
- Bozheku E., Bozheku E., Skënderaj K., “*Theoretical-Conceptual, Legal and Social Problems of the Albanian Criminal Code: Some Useful Observations in view of its Reform*”, <https://doi.org/10.36941/ajis-2022-0053>
- Bozheku E., *Hybridization of socio-legal system in transition - Legal and Judicial Reform*, in Riv. *Mendimi*, Universitë “Luarasi” Press, Tirana, 2018
- Dahl R. A., *Sulla democrazia*, Laterza, Roma-Bari, 2006
- Fischer B. J., “*Shqipëria që prej vitit 1989: trashëgimia hoxhiste*”, in “*Shqipëria në dhjetë vitet e ardhshme – vështrim drejt së ardhmes*”, AIIS, Tirana, 2012
- Jano D., *Rreth shkaqeve dhe faktorëve që lidhen me korrupsionin: Rasti i Shqipërisë*, in Riv. Polis 6, UET Press, Tirana, 2008
- Krasniqi A., “*Sistemet politike në Shqipëri, 1912-2008*”, II. ed, Ermal, Tirana

Webgrafia

- <http://www.instat.gov.al/media/9773/statistika-t%C3%AB-regjistrimeve-n%C3%AB-arsim-2021-2022.pdf>
- <https://kpk.al/wp-content/uploads/2021/12/RAPORTI-4-VJECAR-SHKURT-2018-NENTOR-2021.pdf>
- <https://www.drejtësia.gov.al/wp-content/uploads/2019/02/MANUAL-PER-HARTIMIN-E-LEGJISLACIONIT.pdf>
- <https://www.eupolicyhub.eu/rrugetimi-i-shqiperise-drejt-bashkimit-europian/>
- <https://www.parlament.al/Files/sKuvendi/kushtetuta.pdf>